

Mottagare
Regionstyrelsen

Motion. Sociala investeringar

Förslag till regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Motionen anses besvarad.

Sammanfattning

Lena Lind (MP) m.fl. yrkar i en motion att regionstyrelseförvaltningen får i uppdrag:

- Att inventera på vilket sätt sociala investeringar arbetas med runt om i Sverige
- Att lämna förslag på hur sociala investeringar kan införas i Region Gotland

Motionärerna beskriver i motionen att barn och unga i behov av stöd har allt att vinna på att samhällets stöd ges i rätt tid med rätt insats, men att Region Gotlands organisation försvårar möjligheten att ge stöd i rätt tid eftersom ansvaret är fördelat på flera verksamheter, vilka inte alltid kommunicerar på ett ändamålsenligt sätt. Det innebär dels att behoven inte upptäcks i tid, dels att samverkan kan bli svår och dels att det inte finns någon budget för detta viktiga arbete. De anser att det är hög tid för Region Gotland att använda sig av sociala investeringar.

Begreppet sociala investeringar tar sig uttryck både som arbetssätt och som synsätt. En del av grundtanken är att skapa ekonomiskt utrymme för att utveckla nya metoder för tidiga, förebyggande insatser som kan bidra till att reducera framtida kostnader för utanförskap och som ger organisationsutveckling. Sociala investeringar som bedrivs runt om i Sverige kan sammanfattas i tre olika spår:

- Ett *perspektiv* för att tydliggöra investeringar i humankapital och värdet av satsningar på förebyggande och tidiga insatser.
- En *social investeringsfond*, där en investering i form av avsättning av medel möjliggör insatser som förväntas ges bättre utfall på sikt.
- Ett *socialt utfallskontrakt*, som en modell för att få olika aktörer att gemensamt arbeta mot ett definierat mål. Det kan inkludera en finansiell riskdelning.

Nationellt är Research Institutes of Sweden (RISE) ett kunskapsnod avseende sociala investeringar. RISE påpekar att det kan vara svårt för en kommun eller region att på egen hand genomföra och utvärdera en långsiktig social

investering. De har därför utarbetat en modell där staten föreslås ge stöd både till utfallsfinansiering och metodutveckling. Det finns ett regeringsförslag att avsätta medel för att stärka det nationella stödet till kommuner och regioner i de centrala delarna av sociala investeringar som gäller utformning, mätbarhet och uppföljning.

Inom Region Gotland är en av regionfullmäktiges prioriteringar ”hälsofrämjande arbete och utveckla tidiga förebyggande insatser”. Arbetet med prioriteringen hålls samman inom samverkansforum social välfärd där samtliga förvaltningar är representerade. Utöver det finns ytterligare nära samverkan mellan tre förvaltningar inom ramen för samverkansstrukturen. Det finns således en organisation för tvärssektoriell samverkan med fokus på att hitta gemensamma mål, aktiviteter och fungerande arbetssätt. När det gäller finansieringsmöjligheter finns det idag ingen avsatt investeringspott för att möjliggöra en lokal social investeringsfond.

Motionen innehåller två yrkanden och för beredning av yrkande nummer två har en övergripande inventering behövt göras. Utredningen visar att det redan idag finns förutsättningar för Region Gotland att arbeta i enlighet med *perspektivet* kring sociala investeringar utifrån nuvarande styrmodell och befintliga strukturer för förvaltningsövergripande beslut och arbetssätt. Att arbeta med sociala investeringar i bemärkelsen sociala *investeringsfonder* bedöms som resurskrävande och administrativt tungt. Det krävs även att en årlig investering avsätts, vilket det i dagsläget inte finns beslut om. Sociala investeringar som *utfallskontrakt*, alltså ett sätt att styra mot gemensamma utfall, bedöms det finnas förutsättningar för utan att det specificeras i ett utfallskontrakt. Utfallskontrakt kan även ha en extern utfallsfinansiering och då det finns signaler kring nationella initiativ bedöms det vara lämpligt att avvakta vad det leder till och följa om det framöver kan innefatta lämpligt lokalt stöd. Utifrån ovanstående kan motionen anses vara besvarad.

Ärendebeskrivning

Sociala investeringar

Begreppet sociala investeringar saknar en allmänt accepterad definition, men tar sig uttryck både som arbetssätt och som synsätt, där sociala insatser ses som investeringar i humankapital. En del av grundtanken med sociala investeringar är att skapa ekonomiskt utrymme för att utveckla nya metoder och arbetssätt för förebyggande insatser som kan bidra till att reducera framtida kostnader för utanförskap. Framförallt avses tidiga insatser, i samverkan, som ger organisationsutveckling. Fokus ligger på det strategiska utvecklingsarbetet och att konsekvent efterfråga utfall av en insats eller aktivitet.

Tidigare motioner

Såväl 2013 som 2019 har det funnits tidigare motioner gällande sociala investeringar. År 2013 resulterade det först i ett uppdrag att utreda möjlighet till införande av sociala investeringar. I en rapport föreslogs att det skulle tas fram riktlinjer och system för uppföljning och utveckling, förslagsvis inom ramen för dåvarande Barnsam med stöd av ekonomifunktioner. Beslutet blev

dock att endast fortsätta följa utvecklingen och bevaka frågan. År 2019 yrkades att riktlinjer skulle tas fram för process för sociala investeringar. Motionen avslogs mot bakgrund av ett resonemang kring att innan, eller i samband med, riktlinjer behövs beslut om att avsätta medel vilket inte fanns. Det bedömdes även vara svårt med sociala investeringsfonder redovisningsmässigt.

Hur sociala investeringar arbetas med runt om i Sverige

Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi (ESO)¹ har gjort en kartläggning kring sociala investeringar i Sverige. De noterar att sociala investeringar förekommer runt om i Sverige i flera olika former och kan sammanfattas i tre olika spår:

- Ett *perspektiv* för att tydliggöra investeringar i humankapital och värdet av satsningar på förebyggande och tidiga insatser.
- En *social investeringsfond*, där en investering i form av avsättning av medel möjliggör insatser som förväntas ge bättre utfall på sikt.
- Ett *socialt utfallskontrakt*, som en modell för att få olika aktörer att gemensamt arbeta mot ett definierat mål. Det kan inkludera en finansiell riskdelning kopplad till sociala och ekonomiska utfall.

I rapporten från ESO framkommer att det råder otydlighet om förutsättningarna för sociala investeringar i förhållande till kommunallagens praxis. En rekommendation från ESO är att ett ramverk för budgetering av sociala investeringar bör utredas.

Västra götalandregionen har arbetat med sociala investeringar och sociala investeringsfonder under flera år. I utvärderingar av det arbetet framkommer att de samhällsekonomiska vinsterna har varit svåra att mäta och påvisa. Istället har de flyttat fokus från det samhällsekonomiska perspektivet till att fokusera på om det skapas en lärandeprocess och utveckling på organisations- och systemnivå.

I Norrköping finns exempel på den struktur som behövs för att hantera och bereda förslag till beslut om prioriteringar gällande sociala investeringsprojekt. Där är det en styrgrupp bestående av ekonomidirektör och fem andra förvaltningsdirektörer samt en person som är samordningsansvarig för den sociala investeringsfonden som bereder ansökningar, processleder investeringar och ansvarar för att utvärderingar genomförs.

Nationellt på gång

Sveriges kommuner och regioner (SKR) är inte längre aktiva i metodutveckling och stöd kring sociala investeringar då de har varit tvungna att prioritera andra utvecklingsområden. Det är istället RISE som är en nationell kunskapsnod avseende sociala investeringar. RISE påpekar att det kan vara svårt för en

¹ 2020:1 Med framtiden för sig – en ESO-rapport om sociala investeringar

kommun eller region att på egen hand initiera, bygga upp, genomföra och inte minst utvärdera en långsiktig social investering. De har därför utarbetat en modell för nationell utfallsfinansiering där staten föreslås gå in med medel. Utöver den finansiella aspekten bedöms det även behövas aktivt stöd från nationellt håll kring att utveckla arbetssätten.

Det finns ett regeringsförslag att avsätta 10 miljoner kronor per år under ett antal år för att stimulera innovativa investeringsmodeller för sociala investeringar, såsom sociala utfallskontrakt. Syftet är att stärka det nationella stödet till kommuner och regioner i de centrala delarna av sociala investeringar som gäller utformning, mätbarhet, uppföljning och i förlängningen ökad träffsäkerhet i folkhälsoinsatser.

Sedan ett antal år pågår vårdens omställning till nära vård. SKR:s målbild är att en god och nära vård ”1) utgår från individuella förutsättningar och behov, 2) bygger på relationer, är hälsofrämjande, förebyggande och proaktiv, 3) bidrar till jämlik hälsa, trygghet och självständighet och grundas i gemensamt ansvarstagande och tillit.”

Förberedelser inför socialtjänstens omställning pågår också. Med den nya socialtjänstlagen 2025 ska socialtjänsten bli mer förebyggande, tillgänglig, jämställd och kunskapsbaserad.

Aktuellt på Gotland

Region Gotland ska prioritera hälsofrämjande arbete och utveckla tidiga förebyggande insatser. Det är en av regionfullmäktiges prioriteringar för 2024-2027 med målsättningen att nå målen i den regionala utvecklingsstrategin. Prioriteringarna är underlag för hela Region Gotlands uppdrag, mål och planering. Arbetet med prioriteringen hålls samman inom samverkansforum social välfärd där samtliga förvaltningar är representerade och på så vis möjliggörs tvärssektoriell samverkan. Regionstyrelsen har ett pågående uppdrag att ta fram ett utvecklingsprogram för Region Gotlands hållbarhetsarbete. Det ska vara ett paraply för ett antal olika utvecklingsinsatser under perioden 2024-2030 och syftar på kort sikt till att nå prioriteringarna och på lång sikt målen i den regionala utvecklingsstrategin. Ett område är hållbarhet i styrning och ledning, med aktiviteter bland annat kring att stödja framdrift, process, lärande och uppföljning i regionfullmäktiges prioriteringar samt att synliggöra hållbarhet i mål och budget samt årsredovisning

Tre förvaltningar har ytterligare nära samverkan inom ramen för samverkansstrukturen. Det är socialförvaltningen, hälso- och sjukvårdsförvaltningen och utbildningsförvaltningen. Samverkansstrukturen innefattar dels strategisk samverkansledning med de tre förvaltningscheferna, dels operativ samverkansledning med chefer på avdelnings- eller enhetsnivå och dels finns tre samverkansledare kopplade till samverkansstrukturen. Det finns således en organisation för tvärssektoriell samverkan med fokus på att hitta gemensamma prioriteringar och fungerande arbetssätt.

När det gäller finansieringsmöjligheter finns det idag ingen avsatt investering för att möjliggöra en social investeringsfond. Det kan däremot finnas eventuell möjlighet att söka projektmedel, exempelvis genom utlysningar via Europeiska socialfonden (ESF).

Bedömning

Motionen innehåller två yrkanden och för beredning av yrkande nummer två har en övergripande inventering behövt göras. Utredningen visar att det redan idag finns förutsättningar för Region Gotland att arbeta i enlighet med *perspektivet* kring sociala investeringar utifrån nuvarande styrmodell och befintliga strukturer för förvaltningsövergripande beslut och arbetssätt. Att arbeta med sociala investeringar i bemärkelsen sociala *investeringsfonder* bedöms som resurskrävande och administrativt tungt. Det krävs även att en årlig investering avsätts, vilket det i dagsläget inte finns beslut om. Sociala investeringar som *utfallskontrakt*, alltså ett sätt att styra mot gemensamma utfall, bedöms det finnas förutsättningar för utan att det specificeras i ett utfallskontrakt. Inom arbetet med prioritering hälsofrämjande finns möjlighet att tydliggöra önskat utfall och gemensamt, över förvaltningsgränser arbeta mot det. Utfallskontrakt kan även ha en extern utfallsfinansiering och då det finns signaler kring nationella initiativ bedöms det vara lämpligt att avvakta vad det leder till och följa om det framöver kan innefatta adekvat lokalt stöd.

Sociala investeringar som ett perspektiv för att tydliggöra investeringar i humankapital och värdet av satsningar på förebyggande och tidiga insatser bedöms vara oerhört viktigt. Inom sociala investeringar är systematiskt utvecklingsarbete den springande punkten och att öka ambition, mod och arbetssätt. Samverkan över förvaltningsgränser för gemensamma utfall skulle kunna göras genom att exempelvis verksamhetsplanera över förvaltningsgränser, göra ekonomiska analyser av hur beslut påverkar andra verksamhetsområden, tydliggöra att prioriteringarna genomsyrar nämndernas mål och att konsekvent efterfråga och analysera vad utfallet av en viss aktivitet blir. Det omställningsarbete som bedrivs inom vården och som kommer att påbörjas inom socialtjänsten har bland annat fokus på att verksamheter ska arbeta mer förebyggande och att stöd och insatser ska vara alltmer proaktiva. Även här finns alltså ytor att i praktiken arbeta med perspektivet kring sociala investeringar.

Utifrån ovanstående kan motionen anses vara besvarad.

Beslutsunderlag

Motion daterad 2023-09-18

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2024-05-16

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till
Förslagsställaren